Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 20ής Σεπτεμβρίου 2018*

«Αίτηση αναιρέσεως – Κρατικές ενισχύσεις – Ψηφιακή τηλεόραση – Ενίσχυση για την ανάπτυξη της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης σε απομακρυσμένες και λιγότερο αστικοποιημένες περιοχές της Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha (Αυτόνομη Κοινότητα Καστίλλης-Λα Μάντσα) – Επιδότηση υπέρ των διαχειριστών πλατφορμών επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης – Απόφαση κηρύσσουσα τα μέτρα ενίσχυσης εν μέρει ασύμβατα με την εσωτερική αγορά – Έννοια του όρου "κρατική ενίσχυση" – Πλεονέκτημα – Υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος – Καθορισμός – Εξουσία εκτιμήσεως των κρατών μελών»

Στην υπόθεση C-114/17 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 3 Μαρτίου 2017,

Βασίλειο της Ισπανίας, εκπροσωπούμενο από την M. J. García-Valdecasas Dorrego,

αναιρεσείον,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους E. Gippini Fournier και B. Stromsky καθώς και από την P. Němečková,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, C. Vajda, E. Juhász, K. Jürimäe (εισηγήτρια) και K. Λυκούργο, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: L. Carrasco Marco, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Μαρτίου 2018,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 8ης Μαΐου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

Απόφαση

1 Με την αίτηση αναιρέσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας ζητεί την αναίρεση της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Ισπανία κατά Επιτροπής (T-808/14, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2016:734), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή του με αίτημα την ακύρωση της απόφασης C(2014) 6846 τελικό της Επιτροπής, της 1ης Οκτωβρίου 2014, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA. 27408 [(C 24/10) (πρώην NN 37/10, πρώην CP 19/09)] που έχει χορηγηθεί από τις αρχές της Καστίλλης-Λα Μάντσα για την ανάπτυξη της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης σε απομακρυσμένες και λιγότερο αστικοποιημένες περιοχές της Καστίλλης-Λα Μάντσα.

Το νομικό πλαίσιο

2 Το άρθρο 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ως είχε κατά τον χρόνο διεξαγωγής της διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης (στο εξής: Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου), το οποίο επιγράφεται «Νέοι ισχυρισμοί», ορίζει:

«1. Κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία.

2. Εφόσον συντρέχει περίπτωση, οι νέοι ισχυρισμοί προβάλλονται κατά τη δεύτερη ανταλλαγή υπομνημάτων με την επισήμανση ότι πρόκειται για νέους ισχυρισμούς. Αν τα νομικά και πραγματικά στοιχεία που δικαιολογούν την προβολή των νέων ισχυρισμών γίνουν γνωστά μετά τη δεύτερη ανταλλαγή υπομνημάτων ή αφού αποφασιστεί να μην επιτραπεί δεύτερη ανταλλαγή υπομνημάτων, ο ενδιαφερόμενος κύριος διάδικος προβάλλει τους νέους ισχυρισμούς μόλις λάβει γνώση των στοιχείων αυτών.

3. Χωρίς να προδικάζει την απόφαση που θα λάβει το Γενικό Δικαστήριο επί του παραδεκτού των νέων ισχυρισμών, ο πρόεδρος παρέχει στους λοιπούς διαδίκους τη δυνατότητα να απαντήσουν στους ισχυρισμούς αυτούς.»

3 Το άρθρο 86 του Κανονισμού αυτού, με τίτλο «Προσαρμογή της προσφυγής», ορίζει:

«1. Οσάκις μια πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση αντικαθίσταται ή τροποποιείται από άλλη πράξη έχουσα το ίδιο αντικείμενο, ο προσφεύγων μπορεί, πριν από την περάτωση της προφορικής διαδικασίας ή πριν από την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου να αποφανθεί επί της διαφοράς χωρίς διεξαγωγή προφορικής διαδικασίας, να προσαρμόσει την προσφυγή του προκειμένου να ληφθεί υπόψη το νέο αυτό στοιχείο.

2. Η προσαρμογή της προσφυγής γίνεται με χωριστό δικόγραφο εντός της προβλεπομένης στο άρθρο 263, έκτο εδάφιο, ΣΛΕΕ προθεσμίας εντός της οποίας μπορεί να ζητηθεί η ακύρωση της πράξεως που δικαιολογεί την προσαρμογή της προσφυγής.

[…]

4. Το υπόμνημα προσαρμογής περιέχει:

α) τα κατόπιν προσαρμογής αιτήματα·

β) εφόσον παρίσταται ανάγκη, τους κατόπιν προσαρμογής ισχυρισμούς και επιχειρήματα·

γ) εφόσον παρίσταται ανάγκη, τα αποδεικτικά στοιχεία και τις προτάσεις αποδεικτικών μέσων που συνδέονται με την προσαρμογή των αιτημάτων.

5. Το υπόμνημα προσαρμογής συνοδεύεται από την πράξη που δικαιολογεί την προσαρμογή της προσφυγής. Σε περίπτωση μη προσκομίσεως αυτής της πράξεως, ο γραμματέας τάσσει στον προσφεύγοντα εύλογη προθεσμία για την προσκόμισή της. Αν, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, δεν γίνει η τακτοποίηση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο κρίνει κατά πόσον η μη συμμόρφωση προς αυτή την επιταγή συνεπάγεται το απαράδεκτο του υπομνήματος προσαρμογής της προσφυγής.

6. Χωρίς να προδικάζει την απόφαση που θα λάβει το Γενικό Δικαστήριο επί του παραδεκτού του υπομνήματος προσαρμογής της προσφυγής, ο πρόεδρος τάσσει στον καθού προθεσμία για να απαντήσει στο υπόμνημα προσαρμογής.

[…]»

Το ιστορικό της διαφοράς

4 Το ιστορικό της διαφοράς εκτίθεται από το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 1 έως 24 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Για τις ανάγκες της παρούσας διαδικασίας το ιστορικό συνοψίζεται ως ακολούθως.

5 Η υπό κρίση υπόθεση αφορά σειρά μέτρων που έλαβαν οι ισπανικές αρχές στο πλαίσιο της μετάβασης από την αναλογική στην ψηφιακή ραδιοτηλεοπτική μετάδοση στην Ισπανία στην Comunidad Autónoma de Castilla-La-Mancha (Αυτόνομη Κοινότητα Καστίλλης-Λα Μάντσα, Ισπανία) (στο εξής: επίμαχο μέτρο).

6 Το Βασίλειο της Ισπανίας θέσπισε νομοθετικό πλαίσιο για την προώθηση της διαδικασίας μετάβασης από την αναλογική στην ψηφιακή ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, θέτοντας σε ισχύ, μεταξύ άλλων, τον Ley 10/2005 de Medidas Urgentes para el Impulso de la Televisión Digital Terrestre, de Liberalización de la Televisión por Cable y de Fomento del Pluralismo (νόμο 10/2005, περί θεσπίσεως επειγόντων μέτρων για την ανάπτυξη της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης, την απελευθέρωση της καλωδιακής τηλεόρασης και την ενθάρρυνση του πλουραλισμού), της 14ης Ιουνίου 2005 (BOE αριθ. 142, της 15ης Ιουνίου 2005, σ. 20562), και το Real Decreto 944/2005 por el que se aprueba el Plan técnico nacional de la televisión digital terrestre (βασιλικό διάταγμα 944/2005, περί εγκρίσεως του εθνικού τεχνικού προγράμματος για την επίγεια ψηφιακή τηλεόραση), της 29ης Ιουλίου 2005 (BOE αριθ. 181, της 30ής Ιουλίου 2005, σ. 27006). Το εν λόγω βασιλικό διάταγμα υποχρεώνει τους ιδιωτικούς και δημόσιους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς εθνικής εμβέλειας να εξασφαλίζουν στο 96 % και το 98 % του πληθυσμού, αντιστοίχως, δυνατότητα λήψης επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης (στο εξής: ΕΨΤ).

7 Ενόψει της μετάβασης από την αναλογική τηλεόραση στην ΕΨΤ, οι ισπανικές αρχές διαίρεσαν την ισπανική επικράτεια σε τρεις χωριστές περιοχές, οι οποίες ονομάστηκαν «περιοχή Ι», «περιοχή ΙΙ» και «περιοχή ΙΙΙ». Η περιοχή ΙΙ, την οποία αφορά η υπό κρίση υπόθεση, περιλαμβάνει απομακρυσμένες και λιγότερο αστικοποιημένες περιοχές, στις οποίες κατοικεί το 2,5 % του ισπανικού πληθυσμού. Επειδή στην περιοχή αυτή οι ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί, ελλείψει εμπορικού ενδιαφέροντος, δεν επένδυσαν στην ψηφιοποίηση, οι ισπανικές αρχές αποφάσισαν να θεσπίσουν δημόσια χρηματοδότηση.

8 Τον Σεπτέμβριο του 2007, το Consejo de Ministros (Υπουργικό Συμβούλιο, Ισπανία) θέσπισε το εθνικό πρόγραμμα για τη μετάβαση στην ΕΨΤ, στόχος του οποίου ήταν η επίτευξη ποσοστού κάλυψης του ισπανικού πληθυσμού από την υπηρεσία ΕΨΤ αντίστοιχου του ποσοστού κάλυψης του εν λόγω πληθυσμού από την αναλογική τηλεόραση το 2007, ήτοι ποσοστού άνω του 98 % του πληθυσμού αυτού και ποσοστού 99,96 % του πληθυσμού στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλλης-Λα Μάντσα.

9 Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι κάλυψης που τέθηκαν για την ΕΨΤ, οι ισπανικές αρχές προέβλεψαν τη χορήγηση δημόσιας χρηματοδότησης για τη στήριξη της διαδικασίας επίγειας ψηφιοποίησης στην περιοχή ΙΙ και, ειδικότερα, στα τμήματα της περιοχής ΙΙ στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλλης-Λα Μάντσα.

10 Τον Φεβρουάριο του 2008, το Ministerio de Industria, Turismo y Comercio (Υπουργείο Βιομηχανίας, Τουρισμού και Εμπορίου, Ισπανία) (στο εξής: ΥΒΤΕ) εξέδωσε απόφαση με σκοπό τη βελτίωση των τηλεπικοινωνιακών υποδομών και τον καθορισμό των κριτηρίων, καθώς και την κατανομή της χρηματοδότησης των δράσεων για την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας, στο πλαίσιο σχεδίου με τον τίτλο «Plan Avanza». Μέρος του προϋπολογισμού που εγκρίθηκε με την απόφαση αυτή διατέθηκε για την ψηφιοποίηση της τηλεοπτικής μετάδοσης στην περιοχή ΙΙ.

11 Η ψηφιοποίηση πραγματοποιήθηκε μεταξύ των μηνών Ιουλίου και Νοεμβρίου 2008. Ακολούθως, το ΥΒΤΕ μετέφερε κονδύλια στις αυτόνομες κοινότητες, οι οποίες δεσμεύτηκαν να καλύψουν τις λοιπές λειτουργικές δαπάνες από τους προϋπολογισμούς τους.

12 Τον Οκτώβριο του 2008 το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσισε να διαθέσει πρόσθετα κονδύλια για την επέκταση και τη συμπλήρωση της κάλυψης της ΕΨΤ στο πλαίσιο προγραμμάτων ψηφιακής μετάβασης τα οποία επρόκειτο να υλοποιηθούν κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009.

13 Ακολούθως, οι αυτόνομες κοινότητες κίνησαν τη διαδικασία επέκτασης της ΕΨΤ. Για τον σκοπό αυτό, διοργάνωσαν δημόσιους διαγωνισμούς ή ανέθεσαν την επέκταση αυτή σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αυτόνομες κοινότητες ζήτησαν από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης να αναλάβουν την εν λόγω επέκταση.

14 Σε αντίθεση με την πλειονότητα των λοιπών αυτόνομων κοινοτήτων της Ισπανίας, η Αυτόνομη Κοινότητα Καστίλλης-Λα Μάντσα δεν οργάνωσε διαγωνισμό για την επέκταση της κάλυψης της ψηφιακής τηλεόρασης. Οι αρχές της εν λόγω αυτόνομης κοινότητας εφάρμοσαν μια ειδική διαδικασία, η οποία προβλέπεται από το Decreto 347/2008 por el que se regula la concesión de subvenciones directas para la ejecución del plan de transición a la televisión digital terrestre en Castilla-La Mancha (διάταγμα 347/2008, περί ρυθμίσεως της χορήγησης άμεσων επιδοτήσεων για την εκτέλεση του προγράμματος μετάβασης στην επίγεια ψηφιακή τηλεόραση στην Καστίλλη-Λα Μάντσα), της 2ας Δεκεμβρίου 2008 (*Diario oficial de Castilla-La Mancha* αριθ. 250, της 5ης Δεκεμβρίου 2008, σ. 38834).

15 Το διάταγμα 347/2008 προέβλεπε την απευθείας διάθεση των αναγκαίων για την ψηφιοποίηση πόρων στους ιδιοκτήτες των υφιστάμενων κέντρων εκπομπής. Εάν το κέντρο εκπομπής ανήκε σε οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης, ο οργανισμός αυτός σύναπτε σύμβαση με την κυβέρνηση της Καστίλλης-Λα Μάντσα προκειμένου να λάβει χρηματοδότηση για τα κέντρα αυτά. Εν συνεχεία, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης αγόραζαν τον ψηφιακό εξοπλισμό από την αντίστοιχη επιχείρηση παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και ανέθεταν σε αυτήν, υπό μορφή υπεργολαβίας, την εγκατάσταση, εκμετάλλευση και συντήρηση του εξοπλισμού. Εάν τα κέντρα εκπομπής ανήκαν σε ιδιωτική επιχείρηση παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, η επιχείρηση αυτή σύναπτε σύμβαση με την κυβέρνηση, προκειμένου να λάβει τα αναγκαία κεφάλαια για την ψηφιοποίηση του εξοπλισμού. Από τα 20 νέα κέντρα εκπομπής που κρίθηκε απαραίτητο να κατασκευαστούν, τα 14 κατασκευάστηκαν βάσει συμβάσεως μεταξύ της κυβέρνησης και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και 6 κατασκευάστηκαν βάσει συμβάσεως μεταξύ της κυβέρνησης και επιχείρησης παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών.

16 Η κυβέρνηση της Καστίλλης-Λα Μάντσα χρηματοδότησε την αγορά ψηφιακού εξοπλισμού, την εγκατάσταση, τη λειτουργία και τη συντήρησή του κατά τα δύο πρώτα έτη για όλα τα κέντρα ψηφιακής εκπομπής. Ως εκ τούτου, 475 κέντρα ψηφιακής εκπομπής ανήκαν στους οργανισμούς

τοπικής αυτοδιοίκησης και 141 χρηματοδοτήθηκαν με κεφάλαια που δόθηκαν σε δύο επιχειρήσεις παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, ήτοι στις Telecom CLM και Abertis Telecom Terrestre SA (στο εξής: Abertis).

17 Στις 14 Ιανουαρίου και στις 18 Μαΐου 2009, υποβλήθηκαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δύο καταγγελίες, αφενός, από τη Radiodifusión Digital SL, τοπική επιχείρηση παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και ψηφιακής τηλεόρασης, και, αφετέρου, από την SES Astra SA. Οι καταγγελίες αυτές αφορούσαν καθεστώς ενισχύσεων το οποίο είχαν θεσπίσει οι ισπανικές αρχές προς διευκόλυνση της μετάβασης από την αναλογική τηλεόραση στην ΕΨΤ στην περιοχή ΙΙ. Κατά τις καταγγέλλουσες, το μέτρο αυτό περιελάμβανε μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση, ικανή να προκαλέσει στρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ της πλατφόρμας επίγειας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης και της πλατφόρμας δορυφορικής ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης. Επιπλέον, η Radiodifusión Digital προέβαλε ότι το επίμαχο μέτρο προκαλούσε στρέβλωση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων εθνικής εμβέλειας και των τοπικών επιχειρήσεων.

18 Με έγγραφο της 29ης Σεπτεμβρίου 2010, η Επιτροπή γνωστοποίησε στο Βασίλειο της Ισπανίας την απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 108, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ για το επίμαχο μέτρο στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλλης-Λα Μάντσα. Την ίδια ημερομηνία, η Επιτροπή γνωστοποίησε στο εν λόγω κράτος μέλος ότι κίνησε χωριστή διαδικασία σχετικά με το εν λόγω καθεστώς ενισχύσεων για το σύνολο της ισπανικής επικράτειας, εξαιρουμένης της Αυτόνομης Κοινότητας της Καστίλλης-Λα Μάντσα (ΕΕ 2010, C 337, σ. 17).

19 Στις 19 Ιουνίου 2013, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2014/489/ΕΕ σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.28599 [C 23/10 (πρώην NN 36/10, πρώην CP 163/09)] που έχει χορηγηθεί από το Βασίλειο της Ισπανίας για την ανάπτυξη της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης σε απομακρυσμένες και λιγότερο αστικοποιημένες περιοχές (εκτός της Καστίλλης-Λα Μάντσα) (ΕΕ 2014, L 217, σ. 52).

20 Εν συνεχεία, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2014) 6846 τελικό, στο άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, της οποίας διαπιστώνεται ότι η κρατική ενίσχυση προς στους διαχειριστές πλατφόρμας επίγειας τηλεόρασης Telecom CLM και Abertis για τη βελτίωση των κέντρων εκπομπής, την κατασκευή νέων κέντρων εκπομπής και την παροχή ψηφιακών υπηρεσιών και/ή την εκμετάλλευση και συντήρηση των κέντρων εκπομπής στην περιοχή ΙΙ της Αυτόνομης Κοινότητας της Καστίλλης-Λα Μάντσα, χορηγήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ και είναι ασύμβατη με την εσωτερική αγορά. Με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1 της απόφασης αυτής χαρακτηρίστηκε παράνομη και μη συμβατή με την εσωτερική αγορά η κρατική ενίσχυση που χορηγήθηκε για την εγκατάσταση δορυφορικών δεκτών προκειμένου να καταστεί δυνατή η μετάδοση του σήματος της Hispasat SA στην εν λόγω περιοχή.

21 Με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της απόφασης C(2014) 6846 τελικό, η Επιτροπή υποχρέωσε το Βασίλειο της Ισπανίας να ανακτήσει από τις Telecom CLM, Abertis και Hispasat τη μη συμβατή με την εσωτερική αγορά ενίσχυση που χορηγήθηκε βάσει του επίμαχου μέτρου.

22 Με τις αιτιολογικές σκέψεις της εν λόγω απόφασης, η Επιτροπή εκτίμησε, πρώτον, ότι οι πράξεις που είχαν θεσπιστεί σε κεντρικό επίπεδο και οι συμβάσεις που είχαν συναφθεί μεταξύ του ΥΒΤΕ και των αυτόνομων κοινοτήτων αποτελούσαν τη βάση του καθεστώτος ενισχύσεων για την επέκταση της ΕΨΤ στην περιοχή ΙΙ. Στην πράξη, οι αυτόνομες κοινότητες εφάρμοσαν τις κατευθυντήριες γραμμές της Ισπανικής Κυβέρνησης σχετικά με την επέκταση της ΕΨΤ.

23 Δεύτερον, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι το επίμαχο μέτρο έπρεπε να θεωρηθεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Κατά το εν λόγω θεσμικό όργανο, οι Abertis και Telecom CLM είναι οι άμεσοι αποδέκτες της ενίσχυσης, καθώς αποκόμισαν οικονομικό πλεονέκτημα, λαμβάνοντας δημόσιους πόρους, προκειμένου να ψηφιοποιήσουν τον δικό τους εξοπλισμό ή να κατασκευάσουν νέα κέντρα εκπομπής. Άμεσοι αποδέκτες της ενίσχυσης θεωρήθηκαν επίσης οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης που ενεργούσαν ως διαχειριστές δικτύου. Το παρεχόμενο με το

συγκεκριμένο μέτρο πλεονέκτημα χαρακτηρίστηκε επιλεκτικό, διότι αφορούσε μόνον τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στην αγορά της επίγειας πλατφόρμας, οι δε διαχειριστές των δικτύων επελέγησαν όχι κατόπιν διαγωνισμού, αλλά βάσει ειδικής διαδικασίας. Η απευθείας επιλογή των εν λόγω διαχειριστών είχε ως συνέπεια τον αποκλεισμό κάθε δυνητικού ανταγωνιστή που διέθετε επίγεια τεχνολογία. Δεδομένου ότι η δορυφορική και η επίγεια πλατφόρμα ήταν ανταγωνιστικές μεταξύ τους, το επίμαχο μέτρο νόθευε τον μεταξύ τους ανταγωνισμό.

24 Τρίτον, η Επιτροπή εκτίμησε ότι το επίμαχο μέτρο δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως κρατική ενίσχυση συμβατή με την εσωτερική αγορά, βάσει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, ΣΛΕΕ, παρά το γεγονός ότι αποσκοπούσε στην επίτευξη σαφώς καθορισμένου σκοπού γενικού συμφέροντος και ότι η λειτουργία της οικείας αγοράς ήταν πλημμελής. Κατά την Επιτροπή, το εν λόγω μέτρο δεν ήταν σύμφωνο με την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας και, ως εκ τούτου, δεν ήταν σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και δεν αποτελούσε πρόσφορο μέσο για να διασφαλιστεί η πρόσβαση των κατοίκων της περιοχής ΙΙ της Αυτόνομης Κοινότητας της Καστίλλης-Λα Μάντσα σε ελεύθερα κανάλια.

25 Τέταρτον, η Επιτροπή εκτίμησε ότι, εφόσον η εκμετάλλευση επίγειας πλατφόρμας δεν είχε καθοριστεί με επαρκή σαφήνεια ως δημόσια υπηρεσία και δεδομένου ότι δεν είχε εκδοθεί πράξη ανάθεσης της εν λόγω δημόσιας υπηρεσίας σε διαχειριστή συγκεκριμένης πλατφόρμας, το επίμαχο μέτρο δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

26 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 12 Δεκεμβρίου 2014, το Βασίλειο της Ισπανίας άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της απόφασης C(2014) 6846 τελικό.

27 Προς στήριξη της προσφυγής του, το Βασίλειο της Ισπανίας προέβαλε πέντε λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος αφορούσε παράβαση του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, κατά το μέτρο που η Επιτροπή εσφαλμένως διαπίστωσε την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης. Ο δεύτερος λόγος, ο οποίος προβλήθηκε επικουρικώς, είχε ως αντικείμενο το ζήτημα της συμβατότητας του επίμαχου μέτρου με την εσωτερική αγορά. Ο λόγος αυτός αφορούσε τη μη τήρηση των προϋποθέσεων έγκρισης του άρθρου 106, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, ΣΛΕΕ. Με τον τρίτο λόγο ακυρώσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας προέβαλε παραβίαση των διαδικαστικών κανόνων. Ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως, ο οποίος προβλήθηκε επικουρικώς, αφορούσε το αίτημα ανάκτησης της ενίσχυσης και σχετιζόταν με παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου, της ίσης μεταχείρισης, της αναλογικότητας και της επικουρικότητας. Με τον πέμπτο λόγο, το Βασίλειο της Ισπανίας προέβαλε, επικουρικώς, προσβολή του θεμελιώδους δικαιώματος ενημέρωσης.

28 Η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2015) 7193 τελικό, της 20ής Οκτωβρίου 2015, προκειμένου να διορθώσει ορισμένα σφάλματα της απόφασης C(2014) 6846 τελικό όσον αφορά τη Hispasat. Μετά τη διόρθωση αυτή, στο άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, της απόφασης C(2014) 6846 τελικό, η φράση «παροχή […] υπηρεσιών» αντικαταστάθηκε από τη φράση «παροχή […] εξοπλισμού». Επιπλέον, η Επιτροπή απάλειψε το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1 της απόφασης C(2014) 6846 τελικό και τροποποίησε το άρθρο 3, παράγραφος 1, της απόφασης αυτής. Απέσυρε τη διαπίστωση περί παράνομης και μη συμβατής με την εσωτερική αγορά κρατικής ενίσχυσης, η οποία χορηγήθηκε για την εγκατάσταση ψηφιακών δεκτών για τη μετάδοση του σήματος της Hispasat στην περιοχή ΙΙ της Αυτόνομης Κοινότητας της Καστίλλη-Λα Μάντσα και την οποία το οικείο κράτος μέλος έπρεπε να ανακτήσει από την εν λόγω επιχείρηση.

29 Με έγγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 23 Δεκεμβρίου 2015, το Βασίλειο της Ισπανίας δήλωσε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, προβάλλει νέο λόγο ακυρώσεως, κατόπιν της τροποποίησης του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, της απόφασης C(2014) 6846 τελικό με την απόφαση C(2015) 7193 τελικό. Η Επιτροπή διαβίβασε τις παρατηρήσεις της επί του εγγράφου αυτού στις 28 Ιανουαρίου 2016.

30 Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε παραδεκτό τον προαναφερθέντα νέο λόγο και, κατόπιν, τον απέρριψε ως αβάσιμο. Απέρριψε επίσης τους πέντε λόγους της προσφυγής ακυρώσεως, τους οποίους είχε προβάλει το Βασίλειο της Ισπανίας με το δικόγραφο της 12ης Δεκεμβρίου 2014.

Αιτήματα των διαδίκων

31 Με την αίτηση αναιρέσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας ζητεί από το Δικαστήριο:

– να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,

– να ακυρώσει την απόφαση C(2014) 6846 τελικό και

– να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

32 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και να καταδικάσει το Βασίλειο της Ισπανίας στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

33 Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει τρεις λόγους.

34 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, το Βασίλειο της Ισπανίας προέβαλε νέο αναιρετικό λόγο βάσει του άρθρου 127 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

Επί του παραδεκτού του προβληθέντος κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναιρετικού λόγου

35 Με τον νέο αναιρετικό λόγο, το οποίον προέβαλε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα, διότι δεν εξέτασε αυτεπαγγέλτως την έλλειψη αιτιολογίας της απόφασης C(2014) 6846 όσον αφορά τον επιλεκτικό χαρακτήρα του επίμαχου μέτρου.

36 Το Βασίλειο της Ισπανίας στηρίζει τον νέο αυτόν λόγο στην απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Comunidad Autónoma de Galicia και Retegal κατά Επιτροπής (C-70/16 P, EU:C:2017:1002), και φρονεί ότι η απόφαση αυτή αποτελεί νέο νομικό στοιχείο το οποίο ανέκυψε κατά τη διαδικασία, κατά την έννοια του άρθρου 127 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, και δικαιολογεί, συνεπώς, την προβολή του συγκεκριμένου λόγου κατά τη διάρκεια της δίκης.

37 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο συγκεκριμένος αναιρετικός λόγος είναι απαράδεκτος.

38 Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 127, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, απαγορεύεται κατά τη διάρκεια της δίκης η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν αυτοί στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που προέκυψαν κατά τη διαδικασία.

39 Εν προκειμένω, όμως, η απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Comunidad Autónoma de Galicia και Retegal κατά Επιτροπής (C-70/16 P, EU:C:2017:1002), δεν μπορεί να θεωρηθεί νέο νομικό στοιχείο που προέκυψε κατά τη διαδικασία. Συγκεκριμένα, η εν λόγω απόφαση, όπως προκύπτει ιδίως από τις σκέψεις 59 και 61 αυτής, επιβεβαιώνει απλώς τις απαιτήσεις όσον αφορά την αιτιολογία στο πλαίσιο της εξέτασης της προϋπόθεσης του επιλεκτικού χαρακτήρα ενός μέτρου ενίσχυσης, απαιτήσεις που απορρέουν από τις αποφάσεις 21ης Δεκεμβρίου 2016, Επιτροπή κατά Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971), και Επιτροπή κατά World Duty Free Group κ.λπ. (C-20/15 P και C-21/15 P, EU:C:2016:981), οι οποίες είχαν εκδοθεί πριν από την άσκηση της αναίρεσης από το Βασίλειο της Ισπανίας. Μια απόφαση, όμως, η οποία απλώς επιβεβαιώνει μια νομική κατάσταση την οποία ο αναιρεσείων γνώριζε κατά τον χρόνο της άσκησης της αναίρεσης δεν μπορεί να θεωρηθεί ως στοιχείο το οποίο δικαιολογεί την προβολή νέου λόγου.

40 Κατά συνέπεια, ο νέος αναιρετικός λόγος τον οποίον προβάλλει το Βασίλειο της Ισπανίας πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος.

Επί του πρώτου αναιρετικού λόγου

Επιχειρήματα των διαδίκων

41 Με τον πρώτο αναιρετικό λόγο, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι η σκέψη 48 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης εμπεριέχει νομικό σφάλμα, διότι με τη σκέψη αυτή το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η απόφαση C(2015) 7193 τελικό δεν είχε ως συνέπεια την επιβολή νέων υποχρεώσεων στο εν λόγω κράτος μέλος. Η εκτίμηση αυτή είναι αντίθετη στο άρθρο 1 της απόφασης C(2014) 6846 τελικό, ως είχε πριν από την τροποποίησή του, και πάσχει νομικό σφάλμα υπό το πρίσμα των αρχών της χρηστής διοίκησης και της ασφάλειας δικαίου, καθώς και σύμφωνα με την έννοια της κρατικής ενίσχυσης του άρθρου 107 ΣΛΕΕ.

42 Πρώτον, το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα, κατά το μέτρο που η απόφαση C(2015) 7193 τελικό τροποποίησε ουσιωδώς την απόφαση C(2014) 6846 τελικό και, κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να διαπιστώσει ότι με την απόφαση C(2015) 7193 τελικό επιβλήθηκε νέα υποχρέωση στο Βασίλειο της Ισπανίας.

43 Συναφώς, το κράτος μέλος υποστηρίζει ότι τα στοιχεία στα οποία στηρίχθηκε το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα στο οποίο αυτό κατέληξε. Καταρχάς, από ορολογική άποψη, η «παροχή ψηφιακού εξοπλισμού» δεν εμπίπτει στην έννοια της «βελτίωσης των κέντρων εκπομπής» ή της «κατασκευής νέων κέντρων εκπομπής». Περαιτέρω, κατά το μέτρο που η απόφαση C(2014) 6846 τελικό δεν περιέχει ορισμό της έννοιας της «παροχής ψηφιακού εξοπλισμού», δεν είναι δυνατόν να ποσοτικοποιηθεί το πλεονέκτημα που φέρονται να αποκόμισαν συναφώς οι οικείες επιχειρήσεις. Τέλος, δεν συνάγεται τέτοιο συμπέρασμα από την αιτιολογική σκέψη 197 της απόφασης αυτής.

44 Δεύτερον, το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί ότι το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε τις αρχές της χρηστής διοίκησης και της ασφάλειας δικαίου, καθώς διαπίστωσε ότι η επίμαχη τροποποίηση δεν συνεπαγόταν την επιβολή νέων υποχρεώσεων για το εν λόγω κράτος μέλος. Το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να δεχθεί ότι η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να σεβαστεί το δικαίωμα του κράτους μέλους να υποβάλει παρατηρήσεις πριν από την έκδοση της απόφασης C(2015) 7193 τελικό, δεδομένου ότι η Επιτροπή τροποποίησε την περιγραφή του επίμαχου μέτρου και ότι το προς ανάκτηση ποσό αυξήθηκε από τα 11,3 στα 43,8 εκατομμύρια ευρώ. Επιπλέον, κατά παράβαση του κανόνα της ομοιότητας των τύπων, ο οποίος υπενθυμίστηκε στη σκέψη 45 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή δεν εξέδωσε την απόφαση C(2015) 7193 τελικό σύμφωνα με τους ίδιους τυπικούς κανόνες που ακολούθησε για την έκδοση της απόφασης C(2014) 6846 τελικό.

45 Τρίτον, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι η εν λόγω τροποποίηση μετέβαλε ουσιωδώς τη φύση του επίμαχου μέτρου, το οποίο χαρακτηρίστηκε ως «κρατική ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ.

46 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο συγκεκριμένος λόγος είναι αλυσιτελής, διότι δεν μπορεί να οδηγήσει στην αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Ο λόγος αυτός θα μπορούσε να επιφέρει, στην καλύτερη περίπτωση, την ακύρωση της απόφασης C(2015) 7193 τελικό, η δε απόφαση C(2014) 6846 τελικό θα παρέμενε ως είχε στην αρχική μορφή της.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

47 Κατά το άρθρο 170, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου δίκης.

48 Ζήτημα το οποίο άπτεται του παραδεκτού προσφυγής ακυρώσεως που ασκήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου πρέπει να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2007, Stadtwerke Schwäbisch Hall κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-176/06 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2007:730, σκέψη 18). Οι διάδικοι κλήθηκαν, άλλωστε, να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί του εν λόγω αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου από το Δικαστήριο ζητήματος.

49 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η εξέταση σχετικά με την τήρηση του άρθρου 170, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου απαιτεί την εκτίμηση του εύρους των αιτημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως και του αντικειμένου της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαφοράς (βλ., συναφώς, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2017, British Airways κατά Επιτροπής, C-122/16 P, EU:C:2017:861, σκέψη 54).

50 Συγκεκριμένα, κατά το μέτρο που με το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το Βασίλειο της Ισπανίας ζήτησε την ακύρωση της απόφασης C(2014) 6846 τελικό και η απόφαση C(2015) 7193 τελικό εκδόθηκε μετά την υποβολή του αιτήματος αυτού, πρέπει να διαπιστωθεί εάν το εν λόγω κράτος μέλος επιδίωξε επίσης την ακύρωση της απόφασης C(2015) 7193 τελικό, διά της προσαρμογής του εισαγωγικού εγγράφου της δίκης.

51 Με τη σκέψη 36 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, στο πλαίσιο του νέου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε βάσει του άρθρου 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, προσέβαλε αυτή καθαυτή την τροποποίηση που επήλθε στην απόφαση C(2014) 6846 τελικό με την απόφαση C(2015) 7193 τελικό. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, το Βασίλειο της Ισπανίας ανέφερε ότι, με τον νέο λόγο ακυρώσεως που είχε προβάλει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, επιδίωξε να προσαρμόσει τα αιτήματα της προσφυγής του περί ακυρώσεως της απόφασης C(2014) 6846 τελικό, ούτως ώστε να συμπεριληφθεί στο αντικείμενο της προσφυγής και η ακύρωση της εν λόγω απόφασης όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση C(2015) 7193 τελικό.

52 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα αιτήματα των διαδίκων παραμένουν καταρχήν αμετάβλητα. Το άρθρο 86 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, σχετικά με την προσαρμογή του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης, αποτελεί κωδικοποίηση προϋπάρχουσας νομολογίας σχετικά με τις πιθανές εξαιρέσεις από την εν λόγω αρχή του αμετάβλητου (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2017, HX κατά Συμβουλίου, C-423/16 P, EU:C:2017:848, σκέψη 18 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

53 Κατά το άρθρο 86, οσάκις μια πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση αντικαθίσταται ή τροποποιείται από άλλη πράξη έχουσα το ίδιο αντικείμενο, ο προσφεύγων μπορεί, πριν από την περάτωση της προφορικής διαδικασίας ή πριν από την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου να αποφανθεί επί της διαφοράς χωρίς διεξαγωγή προφορικής διαδικασίας, να προσαρμόσει την προσφυγή του προκειμένου να ληφθεί υπόψη το νέο αυτό στοιχείο.

54 Δεδομένου ότι εισάγει εξαίρεση από την αρχή του αμετάβλητου, το άρθρο 86 πρέπει να ερμηνεύεται στενά.

55 Εν προκειμένω, από τη σκέψη 33 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι, μετά την έκδοση της απόφασης C(2015) 7193 τελικό, το Βασίλειο της Ισπανίας προέβαλε νέο λόγο ακυρώσεως βάσει του άρθρου 84, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου. Διαπιστώνεται, όμως, ότι το εν λόγω κράτος μέλος δεν ζήτησε την προσαρμογή του δικογράφου του βάσει του άρθρου 86 του Κανονισμού Διαδικασίας.

56 Όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 42 των προτάσεών της, ενώ το άρθρο 84 του Κανονισμού Διαδικασίας επιτρέπει στον προσφεύγοντα μόνον την προβολή νέων ισχυρισμών, το άρθρο 86 επιτρέπει αντιθέτως στον εν λόγω διάδικο να προσαρμόσει το αντικείμενο της προσφυγής, ήτοι να αναδιατυπώσει τα αιτήματά του, σε περίπτωση που, όπως εν προκειμένω, η πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση έχει αντικατασταθεί ή τροποποιηθεί από άλλη πράξη με το ίδιο αντικείμενο.

57 Υπό τις συνθήκες αυτές, εάν γινόταν δεκτό ότι το Βασίλειο της Ισπανίας προσάρμοσε την προσφυγή του, κατά την έννοια του άρθρου 86 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, διά της προβολής νέου λόγου βάσει του άρθρου 84 του Κανονισμού Διαδικασίας, οι διατάξεις αυτές θα καθίσταντο κενές περιεχομένου.

58 Το συμπέρασμα αυτό δεν αποδυναμώνεται από το επιχείρημα που διατύπωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση το Βασίλειο της Ισπανίας, ότι ο επίμαχος νέος λόγος προβλήθηκε, εν πάση περιπτώσει, τηρουμένων των τυπικών απαιτήσεων του άρθρου 86 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά την προσαρμογή του δικογράφου.

59 Συγκεκριμένα, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 46 των προτάσεών της, για την προσαρμογή του δικογράφου απαιτείται να εκθέτει ο προσφεύγων κατά τρόπο μη διφορούμενο και αρκούντως σαφή και ακριβή το αντικείμενο της διαφοράς, καθώς και τα αιτήματά του, ούτως ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος να αποφανθεί το Γενικό Δικαστήριο ultra petita. Στο πλαίσιο αυτό, το υπόμνημα προσαρμογής πρέπει, κατά το άρθρο 86, παράγραφος 4, στοιχείο α', του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, να περιέχει μεταξύ άλλων τα κατόπιν προσαρμογής αιτήματα.

60 Ωστόσο, είναι πρόδηλον ότι ο νέος λόγος ακυρώσεως που το Βασίλειο της Ισπανίας προέβαλε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ο οποίος ρητώς στηρίζεται στο άρθρο 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου και όχι στο άρθρο 86, δεν πληροί τις απαιτήσεις για τις οποίες έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης. Συγκεκριμένα, όπως διαπίστωσε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 52 των προτάσεών της, το Βασίλειο της Ισπανίας δήλωσε ρητώς, στο έγγραφο της 23ης Δεκεμβρίου 2015 με το οποίο προέβαλε τον λόγο αυτόν, ότι διατηρεί το αρχικό αίτημα, δηλαδή το αίτημα ακύρωσης της απόφασης C(2014) 6846 τελικό.

61 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει, πρώτον, ότι ήταν νομικά εσφαλμένη η κρίση που διατύπωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 36 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, προβάλλοντας νέο λόγο ακυρώσεως βάσει του άρθρου 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ζήτησε την ακύρωση της απόφασης C(2015) 7193 τελικό. Εξ αυτού συνήγαγε, με τη σκέψη 37 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το εσφαλμένο συμπέρασμα ότι ο επίμαχος νέος λόγος ήταν παραδεκτός.

62 Όπως, όμως, προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, το νομικό σφάλμα στο οποίο έχει υποπέσει το Γενικό Δικαστήριο δεν επισύρει την αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, εάν το διατακτικό της απόφασης αυτής είναι ορθό για άλλους νομικούς λόγους (απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2017, Easy Sanitary Solutions και EUIPO κατά Group Nivelles, C-361/15 P και C-405/15 P, EU:C:2017:720, σκέψη 73 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

63 Εν προκειμένω, εφόσον το Βασίλειο της Ισπανίας δεν μπορούσε να προσαρμόσει το δικόγραφό του βάσει του άρθρου 84 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ο νέος λόγος τον οποίον προέβαλε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου κατά της απόφασης C(2015) 7193 τελικό έπρεπε να απορριφθεί από το Γενικό Δικαστήριο ως απαράδεκτος, καθώς δεν προβλήθηκε προς στήριξη δεόντως προσαρμοσμένου αιτήματος. Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το διατακτικό της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης ήταν ορθό για άλλους νομικούς λόγους.

64 Δεύτερον, δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν προσάρμοσε το ακυρωτικό αίτημα που είχε διατυπώσει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ώστε να ζητήσει και την ακύρωση της απόφασης C(2015) 7193 τελικό, ο πρώτος αναιρετικός λόγος, στο πλαίσιο του οποίου το Γενικό Δικαστήριο επικρίνεται επειδή δεν ακύρωσε την απόφαση αυτή, διευρύνει το αντικείμενο της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαφοράς, κατά παράβαση του άρθρου 170, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

65 Επομένως, ο πρώτος αναιρετικός λόγος πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος.

Επί του δεύτερου αναιρετικού λόγου

66 Ο δεύτερος αναιρετικός λόγος χωρίζεται σε δύο σκέλη.

Επί του πρώτου σκέλους

– Επιχειρήματα των διαδίκων

67 Με το πρώτο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου, το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει ότι η ανάλυση του Γενικού Δικαστηρίου στις σκέψεις 89 έως 107 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης είναι εσφαλμένη, καθώς καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούται η πρώτη προϋπόθεση που απορρέει από την απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) (στο εξής: πρώτη προϋπόθεση Altmark).

68 Πρώτον, κατά το Βασίλειο της Ισπανίας, ήταν νομικά εσφαλμένη η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου ότι η ισπανική νομοθεσία δεν καθόρισε με σαφήνεια την επίμαχη εν προκειμένω υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος (ΥΓΟΣ). Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο ανέλυσε το νομικό πλαίσιο, πλην όμως η εκτίμησή του ήταν προδήλως εσφαλμένη, καθώς ο Ley 32/2003, General de Telecomunicaciones (γενικός νόμος 32/2003 περί των τηλεπικοινωνιών), της 3ης Νοεμβρίου 2003 (BOE αριθ. 264, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σ. 38890, στο εξής: νόμος 32/2003), χαρακτηρίζει ρητώς την εκμετάλλευση των δικτύων ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης ως «υπηρεσία γενικού συμφέροντος».

69 Καταρχάς, είναι εσφαλμένη η διαπίστωση που διατυπώνεται στη σκέψη 102 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι ο καθορισμός της επίμαχης υπηρεσίας ως ΥΓΟΣ δεν είναι αρκούντως σαφής, καθώς ο καθορισμός αυτός ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου των τηλεπικοινωνιών και όχι για ορισμένες μόνον εξ αυτών. Η διαπίστωση αυτή προσκρούει στη νομολογία Γενικού Δικαστηρίου, το οποίο δέχεται τη δυνατότητα ανάθεσης τέτοιας υπηρεσίας στο σύνολο των επιχειρήσεων ενός κλάδου. Περαιτέρω, το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη του το σύνολο των πράξεων διά των οποίων οι ισπανικές αρχές ανέθεσαν στις οικείες επιχειρήσεις υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας, και πιο συγκεκριμένα το διάταγμα 347/2008 και τις συμβάσεις συνεργασίας με τις οποίες καθορίζονταν οι

υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλλης-Λα Μάντσα. Τέλος, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 102 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η ευθύνη της διαχείρισης της ΥΓΟΣ έπρεπε να είχε ανατεθεί σε ορισμένες επιχειρήσεις, ήταν εσφαλμένο, διότι ο ορισμός των επιχειρήσεων αυτών μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε μεταγενέστερο στάδιο με χωριστή πράξη. Επιπλέον, υπάρχει αντίφαση μεταξύ της σκέψης 104 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, με την οποία το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο καθορισμός μιας συγκεκριμένης πλατφόρμας ως ΥΓΟΣ συνιστά πρόδηλο σφάλμα εκτίμησης, και της σκέψης 105 της απόφασης αυτής, κατά το μέρος που το Γενικό Δικαστήριο επικύρωσε την εκτίμηση της Επιτροπής ότι δεν υπάρχει σαφής καθορισμός της συγκεκριμένης υπηρεσίας ως ΥΓΟΣ.

70 Δεύτερον, με τη σκέψη 98 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε μια υπερβολικά τυπολατρική ερμηνεία της απόφασης της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415), καθώς αποφάνθηκε ότι έπρεπε να διαπιστωθεί εάν υπάρχει επίσημη πράξη η οποία να καθορίζει ρητώς την ύπαρξη δημόσιας υπηρεσίας και να αναφέρει το είδος και τη διάρκεια των υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας, καθώς και τις επιχειρήσεις και την περιοχή τις οποίες αφορούν οι υποχρεώσεις αυτές. Συνεπώς, ερμήνευσε εσφαλμένα την εν λόγω απόφαση, η οποία επιτάσσει μόνον «να προκύπτουν σαφώς» από την εθνική νομοθεσία οι υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας. Επιπλέον, η τυπολατρική προσέγγιση που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο συνεπάγεται παραμόρφωση του περιθωρίου εκτίμησης που διαθέτουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τον καθορισμό μιας ΥΓΟΣ.

71 Το Βασίλειο της Ισπανίας τονίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, εναπόκειται στο οικείο κράτος μέλος να καθορίζει τους τρόπους παροχής μιας ΥΓΟΣ, εντός του περιθωρίου εκτίμησης που διαθέτει. Επομένως, ο καθορισμός της ΥΓΟΣ μπορεί να πραγματοποιηθεί με μία ή περισσότερες χωριστές και διαδοχικές πράξεις.

72 Τρίτον, το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε όλα τα κρίσιμα για την υπόθεση στοιχεία και δεν αιτιολόγησε επαρκώς την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Δεν έλαβε υπόψη του ότι, κατά την εξέταση του επίμαχου μέτρου, η ίδια η Επιτροπή εκτίμησε ότι οι συμβάσεις μεταξύ της Consejería de industria, energía y medio ambiente (Υπουργείου αρμόδιου για τη Βιομηχανία, την Ενέργεια και το Περιβάλλον) της Καστίλλης-Λα Μάντσα αποτελούσαν αναπόσπαστο τμήμα του μέτρου αυτού, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 39 της απόφασης της Επιτροπής. Η προσεκτική και αμερόληπτη εξέταση όλων των σχετικών με την υπόθεση στοιχείων προϋπέθετε την εκ μέρους της Επιτροπής αξιολόγηση και των συμβάσεων αυτών. Κατά συνέπεια, η διαπίστωση που διατυπώνεται στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης είναι νομικώς εσφαλμένη. Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο, μολονότι έκρινε, με τη σκέψη 106 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι δεν αρκεί η πλημμελής λειτουργία της αγοράς για τη διαπίστωση της ύπαρξης ΥΓΟΣ, δεν απαλλασσόταν, κατά το Βασίλειο της Ισπανίας, από την υποχρέωση να εξετάσει αναλυτικά το ζήτημα της ύπαρξης ΥΓΟΣ.

73 Η Επιτροπή φρονεί ότι το πρώτο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου είναι απαράδεκτο και αλυσιτελές.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

74 Με το πρώτο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι ο έλεγχος του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση Altmark εμπεριέχει πλείονα νομικά σφάλματα.

75 Πρώτον, όσον αφορά τα περί νομικών σφαλμάτων στα οποία φέρεται να υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την εξέταση της εθνικής νομοθεσίας, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εφόσον το Γενικό Δικαστήριο έχει διαπιστώσει ή εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ασκήσει, δυνάμει του άρθρου 256 ΣΛΕΕ, έλεγχο όσον αφορά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών αυτών περιστατικών και τις έννομες συνέπειες που συνήγαγε

το Γενικό Δικαστήριο. Η εκτίμηση συνεπώς των πραγματικών περιστατικών δεν αποτελεί, με την επιφύλαξη της παραμόρφωσης των αποδεικτικών αυτών στοιχείων από το Γενικό Δικαστήριο, νομικό ζήτημα υποκείμενο, καθαυτό, στον έλεγχο του Δικαστηρίου. Επομένως, όσον αφορά τον αναιρετικό έλεγχο των σχετικών με την εθνική νομοθεσία εκτιμήσεων του Γενικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ελέγξει αποκλειστικώς και μόνον εάν υπήρξε παραμόρφωση του περιεχομένου της νομοθεσίας αυτής. Συναφώς, η παραμόρφωση πρέπει να προκύπτει προδήλως από τα στοιχεία της δικογραφίας, χωρίς να χρειάζεται να πραγματοποιηθεί νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων (απόφαση της 26ης Απριλίου 2018, Cellnex Telecom και Telecom Castilla-La Mancha κατά Επιτροπής, C-91/17 P και C-92/17 P, μη δημοσιευθείσα EU:C:2018:284, σκέψεις 67 έως 69 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

76 Όσον αφορά, πρώτον, την εκτίμηση σχετικά με τον νόμο 32/2003, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, με τη σκέψη 102 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι ο χαρακτηρισμός της υπηρεσίας γενικού συμφέροντος που διατυπώνεται στον νόμο αυτόν αφορά όλες τις υπηρεσίες παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, περιλαμβανομένων των δικτύων ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης. Έκρινε ότι το γεγονός και μόνον ότι μια υπηρεσία χαρακτηρίζεται στο εθνικό δίκαιο ως υπηρεσία γενικού συμφέροντος δεν σημαίνει ότι κάθε επιχείρηση που παρέχει την εν λόγω υπηρεσία έχει επιφορτιστεί με την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας καθορισμένων με σαφήνεια, κατά την έννοια της απόφασης της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415). Περαιτέρω, διαπίστωσε, αφενός, ότι από τον νόμο 32/2003 δεν προκύπτει ότι όλες οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών στην Ισπανία έχουν τον χαρακτήρα ΥΓΟΣ, κατά την έννοια της απόφασης αυτής, και, αφετέρου, ότι ο νόμος αυτός ορίζει ρητώς ότι οι υπηρεσίες γενικού συμφέροντος κατά την έννοια του εν λόγω νόμου πρέπει να παρέχονται υπό καθεστώς ελεύθερου ανταγωνισμού.

77 Διαπιστώνεται, αφενός, ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν προσκόμισε κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει προδήλως ότι η διαπίστωση αυτή του Γενικού Δικαστηρίου συνιστά παραμόρφωση του περιεχομένου του νόμου 32/2003. Αφετέρου, κατά το μέτρο που το εν λόγω κράτος μέλος επικρίνει το συμπέρασμα το οποίο άντλησε το Γενικό Δικαστήριο από τον γενικό χαρακτήρα του νόμου αυτού, δηλαδή το συμπέρασμα ότι από τον συγκεκριμένο νόμο δεν συναγόταν ότι οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης επίγειου δικτύου ήταν επιφορτισμένες με την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας σαφώς καθορισμένων, σύμφωνα με την πρώτη προϋπόθεση Altmark, επισημαίνεται ότι, λόγω των διφορούμενων στοιχείων του συγκεκριμένου νόμου που παρατίθενται στη σκέψη 76 της παρούσας απόφασης, το συμπέρασμα αυτό δεν περιέχει κανένα νομικό σφάλμα (βλ., συναφώς, απόφαση της 26ης Απριλίου 2018, Cellnex Telecom και Telecom Castilla-La Mancha κατά Επιτροπής, C-91/17 P και C-92/17 P, μη δημοσιευθείσα EU:C:2018:284, σκέψεις 71 και 72).

78 Δεύτερον, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε το περιεχόμενο της εθνικής νομοθεσίας, επειδή δεν έλαβε υπόψη του το διάταγμα 347/2008 και τις συμβάσεις για τις οποίες έγινε λόγος στη σκέψη 72 της παρούσας απόφασης.

79 Συγκεκριμένα, καταρχάς, το Βασίλειο της Ισπανίας παραθέτει στην αίτηση αναιρέσεως μια εξαιρετικά γενική περίληψη του περιεχομένου του εν λόγω διατάγματος και των συμβάσεων, χωρίς να αναφέρει σε τι ακριβώς συνίσταται η παραμόρφωση της εθνικής νομοθεσίας. Αφετέρου, από την περίληψη αυτή δεν προκύπτει κατά τρόπο πρόδηλο ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε τις διατάξεις του νόμου 32/2003.

80 Περαιτέρω, καθόσον το επιχείρημα του Βασιλείου της Ισπανίας έχει την έννοια ότι προσάπτεται στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν παρέθεσε τους λόγους για τους οποίους δεν αναφέρθηκε στα στοιχεία της εθνικής νομοθεσίας για τα οποία έγινε λόγος στη σκέψη 78 της παρούσας απόφασης, υπενθυμίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο είναι αποκλειστικά αρμόδιο για την εκτίμηση των ενώπιόν του αποδεικτικών στοιχείων. Με την επιφύλαξη της υποχρέωσης τήρησης των γενικών αρχών και των δικονομικών κανόνων περί του βάρους και της διεξαγωγής των αποδείξεων και της υποχρέωσης μη παραμόρφωσης των αποδεικτικών στοιχείων, το Γενικό Δικαστήριο δεν υποχρεούται να αιτιολογεί ρητώς τις εκτιμήσεις του όσον αφορά την αξία κάθε αποδεικτικού στοιχείου που του έχει υποβληθεί,

ιδίως όταν θεωρεί ότι τα στοιχεία αυτά δεν παρουσιάζουν ενδιαφέρον ή είναι απρόσφορα για την επίλυση της διαφοράς (απόφαση της 26ης Απριλίου 2018, Cellnex Telecom και Telecom Castilla-La Mancha κατά Επιτροπής, C-91/17 P και C-92/17 P, μη δημοσιευθείσα EU:C:2018:284, σκέψη 76 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

81 Το Βασίλειο της Ισπανίας, όμως, δεν προέβαλε ότι το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε τις γενικές αρχές και τους δικονομικούς κανόνες περί του βάρους και της διεξαγωγής των αποδείξεων όσον αφορά τα στοιχεία για τα οποία έγινε λόγος στη σκέψη 78 της παρούσας απόφασης.

82 Τέλος, το επιχείρημα του Βασιλείου της Ισπανίας σύμφωνα με το οποίο το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης είναι επίσης απορριπτέο.

83 Συγκεκριμένα, αφενός, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει το Βασίλειο της Ισπανίας, η πλημμελής εν προκειμένω λειτουργία της αγοράς δεν αποτελεί περίσταση ικανή να επηρεάσει το περιθώριο που διαθέτει το Γενικό Δικαστήριο όσον αφορά την εκτίμηση του εάν τα ενώπιόν του αποδεικτικά στοιχεία είναι πρόσφορα για την επίλυση της διαφοράς, σύμφωνα με τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 80 της παρούσας απόφασης.

84 Αφετέρου, η εν λόγω πλημμελής λειτουργία δεν μπορεί, κατά τα λοιπά, να επηρεάσει την εκτίμηση του εάν οι οικείες επιχειρήσεις έχουν πράγματι επιφορτιστεί με την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας με πράξη δημόσιας εξουσίας και εάν οι υποχρεώσεις αυτές έχουν σαφώς καθοριστεί με την πράξη αυτή (βλ., συναφώς, απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Comunidad Autónoma del País Vasco κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-66/16 P έως C-69/16 P, EU:C:2017:999, σκέψη 75).

85 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι δεν είναι βάσιμο το επιχείρημα του Βασιλείου της Ισπανίας ότι με τη σκέψη 98 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία της απόφασης της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415).

86 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η πρώτη προϋπόθεση Altmark επιτάσσει να προσδιορίζεται όχι μόνον εάν η αποδέκτρια της ενίσχυσης επιχείρηση ήταν πράγματι επιφορτισμένη με την εκπλήρωση υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας, αλλά και εάν οι υποχρεώσεις αυτές είναι σαφώς καθορισμένες στην εθνική νομοθεσία. Με την εν λόγω προϋπόθεση επιδιώκεται σκοπός διαφάνειας και ασφάλειας δικαίου που απαιτεί τη συνδρομή ελάχιστων κριτηρίων σχετικών με την ύπαρξη μίας ή περισσοτέρων πράξεων δημόσιας εξουσίας που να καθορίζουν με επαρκή σαφήνεια τουλάχιστον τη φύση, τη διάρκεια και την εμβέλεια των υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας τις οποίες υπέχουν οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών. Ελλείψει σαφούς καθορισμού τέτοιων αντικειμενικών κριτηρίων, δεν θα ήταν δυνατόν να ελεγχθεί κατά πόσο μια συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να υπαχθεί στην έννοια της ΥΓΟΣ (απόφαση της 26ης Απριλίου 2018, Cellnex Telecom και Telecom Castilla-La Mancha κατά Επιτροπής, C-91/17 P και C-92/17 P, μη δημοσιευθείσα EU:C:2018:284, σκέψη 44 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

87 Συνεπώς, το Βασίλειο της Ισπανίας δεν μπορεί να προσάψει στο Γενικό Δικαστήριο ότι ακολούθησε, με τη σκέψη 98 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, τυπολατρική προσέγγιση, απαιτώντας να υπάρχει, αφενός, πράξη δημόσιας εξουσίας με την οποία να ανατίθεται στις οικείες επιχειρήσεις αποστολή ΥΓΟΣ, η οποία να έχει καθολικό και υποχρεωτικό χαρακτήρα, και, αφετέρου, να γίνεται μνεία της φύσης και της διάρκειας των υποχρεώσεων παροχής δημόσιας υπηρεσίας, καθώς και των επιχειρήσεων και της περιοχής τις οποίες αφορούν οι υποχρεώσεις αυτές.

88 Τρίτον, όσον αφορά το επιχείρημα του Βασιλείου της Ισπανίας περί νομικού σφάλματος στο οποίο υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 102 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, επειδή δεν έλαβε υπόψη του ότι η ανάθεση της παροχής δημόσιας υπηρεσίας μπορεί να καθοριστεί με πλείονες

χωριστές πράξεις, το επιχείρημα αυτό στηρίζεται σε παρανόηση της εν λόγω σκέψης. Συγκεκριμένα, δεν προκύπτει από κανένα σημείο της σκέψης αυτής ότι το Γενικό Δικαστήριο απέκλεισε το ενδεχόμενο αυτό.

89 Ομοίως, το Βασίλειο της Ισπανίας έχει παρανοήσει τη σκέψη 104 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, καθώς το Γενικό Δικαστήριο απλώς διαπίστωσε, με τη σκέψη αυτή, ότι το εν λόγω κράτος μέλος δεν αμφισβήτησε την αιτιολογική σκέψη 183 της επίδικης απόφασης, σχετικά με πρόδηλο σφάλμα των ισπανικών αρχών κατά την επιλογή συγκεκριμένης πλατφόρμας. Είναι, επομένως, αβάσιμο το επιχείρημα του Βασιλείου της Ισπανίας περί αντιφάσεως μεταξύ των σκέψεων 104 και 105 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

90 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Επί του δεύτερου σκέλους

– Επιχειρήματα των διαδίκων

91 Το δεύτερο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου αφορά την παρατιθέμενη στις σκέψεις 108 έως 113 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης ανάλυση της τέταρτης προϋπόθεσης που απορρέει από την απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) (στο εξής: τέταρτη προϋπόθεση Altmark). Το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι η σκέψη 110 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης εμπεριέχει νομικό σφάλμα, διότι το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η σύγκριση με τη δορυφορική τεχνολογία δεν αρκούσε για να αποδειχθεί ότι η εν λόγω δημόσια επιχείρηση ήταν αποτελεσματικότερη.

92 Το Γενικό Δικαστήριο δεν διερεύνησε εάν η Επιτροπή εξέτασε με επιμέλεια και αμεροληψία, όπως επιτάσσει η νομολογία του Δικαστηρίου, όλα τα σχετικά με τη διοικητική διαδικασία στοιχεία, προκειμένου να θεμελιώσει τη διαπίστωσή του περί μη τήρησης της τέταρτης προϋπόθεσης Altmark. Ειδικότερα, το Βασίλειο της Ισπανίας αναφέρει ότι ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προέβαλε ότι τα συμπεράσματα που άντλησε η Επιτροπή από τη συγκριτική κοινωνικοοικονομική μελέτη των τεχνολογικών εναλλακτικών επιλογών σχετικά με την επέκταση της κάλυψης του σήματος της ΕΨΤ στην Αυτόνομη Κοινότητα της Καστίλλης-Λα Μάντσα, της 9ης Σεπτεμβρίου 2008 (στο εξής: συγκριτική μελέτη του 2008), ήταν εσφαλμένα, δεδομένου ότι, κατά το εν λόγω κράτος μέλος, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληγε η μελέτη αυτή ήταν ότι φαινόταν εύλογη η επέκταση της παροχής της υπηρεσίας της ΕΨΤ στη συγκεκριμένη Κοινότητα μέσω της επίγειας τεχνολογίας. Εξάλλου, το κράτος μέλος προβάλλει ότι ο ορθός έλεγχος του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει όσον αφορά τον καθορισμό της επίμαχης δημόσιας υπηρεσίας συνίσταται στην εξακρίβωση του εάν οι ανάδοχοι επελέγησαν με διαδικασία διαγωνισμού και εάν το ύψος της αποζημίωσης ήταν εύλογο.

93 Τέλος, το Βασίλειο της Ισπανίας επισημαίνει μια αντίφαση μεταξύ της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης και των αποφάσεων της 26ης Νοεμβρίου 2015, Abertis Telecom και Retevisión I κατά Επιτροπής (T-541/13, μη δημοσιευθείσα EU:T:2015:898), καθώς και Comunidad Autónoma de Cataluña και CTTI κατά Επιτροπής (T-465/13, μη δημοσιευθείσα EU:T:2015:900), με τις οποίες το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή δεν είχε αιτιολογήσει επαρκώς κατά νόμον τη διαπίστωση περί μη τηρήσεως της τέταρτης προϋπόθεσης Altmark. Τούτο σημαίνει ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

94 Η Επιτροπή αναφέρει ότι, εφόσον το πρώτο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου κριθεί απορριπτέο από το Δικαστήριο, το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού καθίσταται, εν πάση περιπτώσει, αλυσιτελές, δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις που απορρέουν από την απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415), έχουν σωρευτικό χαρακτήρα.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

95 Δεδομένου ότι το συγκεκριμένο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου αφορά σφάλμα στο οποίο φέρεται να υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την εξέταση της τέταρτης προϋπόθεσης Altmark, επισημαίνεται ότι, λόγω του σωρευτικού χαρακτήρα των προϋποθέσεων που απορρέουν από την απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415), η εσφαλμένη εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου περί μη συνδρομής μίας εκ των προϋποθέσεων αυτών δεν συνεπάγεται αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, εφόσον, κατά τα λοιπά, η απόφαση αυτή δεν περιέχει πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά την εκτίμηση κάποιας άλλης εκ των προϋποθέσεων αυτών (απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Ισπανία κατά Επιτροπής, C-81/16 P, EU:C:2017:1003, σκέψη 57 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

96 Εν προκειμένω, από την εξέταση του πρώτου σκέλους του δεύτερου αναιρετικού λόγου προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τα επιχειρήματα του Βασιλείου της Ισπανίας με τα οποία αμφισβητούνται οι διαπιστώσεις περί μη πληρώσεως της πρώτης προϋπόθεσης Altmark, τις οποίες διατυπώνει η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση.

97 Υπό τις συνθήκες αυτές, το δεύτερο σκέλος του δεύτερου αναιρετικού λόγου πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελές.

Επί του τρίτου αναιρετικού λόγου

Επιχειρήματα των διαδίκων

98 Με τον τρίτο αναιρετικό λόγο, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι είναι νομικά εσφαλμένη η διαπίστωση που διατυπώνει το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 139 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι το επίμαχο μέτρο δεν ήταν συμβατό με την εσωτερική αγορά, διότι παραβίαζε την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας. Το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε κατά τρόπο εσφαλμένο στη διαπίστωση αυτή, παρά το γεγονός ότι η συγκριτική μελέτη του 2008 περιείχε σύγκριση μεταξύ του κόστους της δορυφορικής πλατφόρμας και του κόστους της επίγειας.

99 Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 132 έως 138 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή εκτίμησε ότι από τη μελέτη αυτή δεν διαπιστώθηκε σημαντική απόκλιση μεταξύ των δύο πλατφορμών και ότι τα πορίσματα της μελέτης αυτής δεν ήταν αξιόπιστα. Επικυρώνοντας την εκτίμηση της Επιτροπής περί μη τηρήσεως της αρχής της τεχνολογικής ουδετερότητας, το Γενικό Δικαστήριο δεν άσκησε τον δικαστικό έλεγχό του σύμφωνα με τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2005, Επιτροπή κατά Tetra Laval (C-12/03 P, EU:C:2005:87, σκέψη 39). Ειδικότερα, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι οι «πλημμέλειες» της συγκριτικής μελέτης του 2008, τις οποίες επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο με τις σκέψεις 143, 145 και 148 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, είναι ουσιαστικά απόρροια των εσφαλμένων μεθοδολογικών παραδοχών της Επιτροπής, τις οποίες το Γενικό Δικαστήριο δεν ήλεγξε. Το κράτος μέλος καταλήγει ότι η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στη μελέτη ήταν ορθή και ότι η μελέτη αυτή είχε θεμελιώδη σημασία για την κατανόηση των λόγων για τους οποίους η δορυφορική πλατφόρμα είχε υψηλότερο κόστος από την επίγεια, ιδίως λόγω της υφιστάμενης επίγειας υποδομής.

100 Η Επιτροπή προβάλλει ότι τα επιχειρήματα που προβάλλονται προς στήριξη του τρίτου αναιρετικού λόγου είναι απαράδεκτα ή αλυσιτελή και, εν πάση περιπτώσει, αβάσιμα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

101 Με τον τρίτο αναιρετικό λόγο, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν άσκησε ορθώς τον δικαστικό έλεγχο, καθώς έκρινε, με τη σκέψη 139 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η επιχειρηματολογία την οποία αντλεί το εν λόγω κράτος μέλος από τη συγκριτική μελέτη του 2008 δεν αποδεικνύει ότι ήταν εσφαλμένη η διαπίστωση της Επιτροπής περί ασυμβατότητας του επίμαχου μέτρου με την εσωτερική αγορά.

102 Διαπιστώνεται ότι, με τα επιχειρήματα που αναπτύσσει προς στήριξη του συγκεκριμένου αναιρετικού λόγου, το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει, στην πραγματικότητα, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε δεόντως υπόψη του τη συγκριτική μελέτη του 2008, πράγμα που ισοδυναμεί με αμφισβήτηση της εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων.

103 Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων δεν συνιστά, υπό την επιφύλαξη της παραμόρφωσης του περιεχομένου τους, νομικό ζήτημα υποκείμενο, αυτό καθεαυτό, στον αναιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου (απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Comunidad Autónoma de Galicia και Retegal κατά Επιτροπής, C-70/16 P, EU:C:2017:1002, σκέψη 47 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

104 Εν πάση περιπτώσει, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο του ελέγχου που ασκούν τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης επί των σύνθετων οικονομικών εκτιμήσεων της Επιτροπής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, δεν απόκειται στον δικαστή της Ένωσης να υποκαταστήσει την Επιτροπή στην οικονομική εκτίμησή της. Ωστόσο, ο δικαστής της Ένωσης οφείλει, μεταξύ άλλων, να εξακριβώσει όχι μόνο την ακρίβεια των προβληθέντων αποδεικτικών στοιχείων, την αξιοπιστία και τη συνοχή τους, αλλά και να ελέγξει εάν τα στοιχεία αυτά αποτελούν το σύνολο των κρίσιμων δεδομένων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την εκτίμηση μιας περίπλοκης καταστάσεως και αν μπορούν να στηρίξουν τα συμπεράσματα που συνήχθησαν βάσει των δεδομένων αυτών (απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Ισπανία κατά Επιτροπής, C-81/16 P, EU:C:2017:1003, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

105 Πάντως, καθόσον το Βασίλειο της Ισπανίας προβάλλει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν προέβη σε έλεγχο της εκτίμησης της Επιτροπής σχετικά με την αξιοπιστία της συγκριτικής μελέτης του 2008, όπως επιτάσσει η προπαρατεθείσα νομολογία, διαπιστώνεται ότι το εν λόγω κράτος μέλος προβάλλει απλώς ότι οι πλημμέλειες της συγκριτικής μελέτης του 2008 αντικατοπτρίζουν μια μεθοδολογική επιλογή των ισπανικών αρχών, χωρίς να προσκομίζει κανένα συγκεκριμένο στοιχείο ικανό να τεκμηριώσει τη θέση του αυτή.

106 Επομένως, ο τρίτος αναιρετικός λόγος πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος και, εν πάση περιπτώσει, ως αβάσιμος.

107 Δεδομένου ότι κανένας από τους λόγους που προέβαλε το Βασίλειο της Ισπανίας προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως δεν έγινε δεκτός, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

108 Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως είναι αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων. Το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο έχει εφαρμογή στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, ορίζει ότι ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

109 Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστεί το Βασίλειο της Ισπανίας και το τελευταίο ηττήθηκε, πρέπει το κράτος μέλος αυτό να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει το Βασίλειο της Ισπανίας στα δικαστικά έξοδα.

(υπογραφές)